

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΠΟΨΕΩΝ, ΣΤΑΣΕΩΝ, ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΩΝ ΤΩΝ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ, ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΝΟΣ ΣΠΠΕ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΑΤΩ ΤΙΘΟΡΕΑΣ

ΚΟΛΟΒΟΥ Σ.¹, και ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ Ε.²

¹Δασκάλα του Δημ. Σχολείου Κ. Τιθορέας Φθιώτιδας, ²Δασκάλα Υπεύθυνη Π.Ε. Ν. Φθιώτιδας
e-mail: kolovoustyliani@in.gr

ΕΚΤΕΝΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι απόψεις των Πολιτών (Εκπαιδευτικών, γονέων, κατοίκων, εκπροσώπων Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Τ.Α.), φορέων καθώς και μαθητών) για τα Προγράμματα Π.Ε. που υλοποιούνται στα σχολεία μπορούν να αξιοποιηθούν από την εκπαίδευση και γενικότερα από την πολιτεία, στο σχεδιασμό την Περιβαλλοντικής Πολιτικής.

Η έρευνα που σχεδιάστηκε για να διερευνήσει τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα του προγράμματος «Κηφισός Ποταμός – Ο υγρότοπος της περιοχής μας» που υλοποιήθηκε το 2003-2004, καταγράφει τις απόψεις αυτές για το πρόγραμμα και τα αποτελέσματα του.

Η διερεύνηση έγινε σε τοπικό επίπεδο με τη χρήση ερωτηματολογίων τα οποία διανεμήθηκαν σε α) μαθητές της Περιβαλλοντικής Ομάδας (Π.Ο.), β) γονείς μαθητών Π.Ο. – κατοίκους της περιοχής γ) εκπαιδευτικούς, δ) μέλη Τ.Α. – φορείς.

Τα Ερωτηματολόγια σχεδιάστηκαν πάνω στους στόχους του προγράμματος και απαρτίζονται από ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου διαμορφωμένες σε δύο επίπεδα: 1) μαθητών, 2) ενήλικων. Στην εργασία αυτή συζητούνται τα ευρήματα της έρευνας, εξάγονται συμπεράσματα και αναπτύσσονται προτάσεις για την αξιοποίηση τους στα πλαίσια της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για ευαισθητοποίηση, απόκτησης περιβαλλοντικής συνείδησης, αλλαγή νοοτροπιών, υιοθέτηση αξιών και θετικών στάσεων απέναντι στην προστασία της οικολογικής ισορροπίας, βιωσιμότητας, ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

ΚΟΛΟΒΟΥ Σ.¹, and ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ Ε.²

¹Teacher of Primary school of Kato Tithorea, Fthiotida, ²teacher P.E. Fthiotida
e-mail: kolovoustyliani@in.gr

ABSTRACT

The views of the citizens (teachers, parents, inhabitant's representatives, T.A authorities as well as the students) about the projects of P.E., which are developed at schools, can be taken into account by the state when determining their future policy.

The survey designed to find out the long term results of the program "Kifisos river – the wetland of our area" which was developed in 2003-2004 writes down these views about the program and its result the survey took place locally with the use of a questionnaire which was distributed to:

- Pupils of the P.O.
- Parents of the pupils of the P.O.
- Inhabitants of the area
- Members of T.S. – local authorities

The questionnaires were designed according to the aims of the program and they consist of questions for:

- students,
- adults

The results of the survey are discussed in this work. Conclusions and proposals related to the environment are made, awareness on the issue "change of policy" adoption of a positive attitude towards the protection of the ecological balance and improve the quality of life are also made.

Λέξεις κλειδιά: Κηφισός Ποταμός, μακροπρόθεσμα αποτελέσματα, έρευνα- ερωτηματολόγια, ανάλυση- συζήτηση, διερεύνηση στάσεων, συμπεράσματα- προτάσεις

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε) μπορεί να αποτελέσει μια ισχυρή πλατφόρμα για μελλοντικές καινοτομίες και αλλαγές προγραμμάτων σε όλα τα επίπεδα του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Η πολιτική, οικονομική και περιβαλλοντική κρίση της εποχής μας απαιτεί δραστικές αλλαγές της κουλτούρας μας και των συστημάτων αξιών που τη διέπουν. Η εκπαίδευση είναι εκείνη που πρέπει να συμμετέχει ενεργά στην πορεία για αλλαγή, μετασχηματιζόμενη ταυτόχρονα και η ίδια αφού είναι μέρος της γενικότερης κρίσης, συντελεί και στη λύση της. Η Π.Ε. μπορεί να διαδραματιστεί ουσιαστικά ρόλο σ' αυτόν τον μετασχηματισμό της εκπαίδευσης (Παπαδημητρίου Β., 1998). Ο θεσμός της Π.Ε. όπως προέκυψε στο συνέδριο που διοργάνωσε η UNESCO τον Οκτώβριο του 1977 στην Τιφλίδα της Γεωργίας αναφέρεται σε νέο εκπαιδευτικό σύστημα, ικανό να διαμορφώσει συνειδητά πολίτες με γνώσεις, ευαισθησίες, φαντασία και επίγνωση των σχέσεων που τους συνδέουν με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον ώστε να είναι ενεργά στη λήψη και εκτέλεση απόψεων (Γεωργόπουλος, Τσαλίκη, 2003)

Η επίτευξη των σκοπών και των στόχων της Π.Ε. απαιτεί ένα νέο τύπο σχολείου που απέχει πολύ από το γνωσιολογικό χαρακτήρα του σημερινού σχολείου. Η εθελοντική υλοποίηση προγραμμάτων στα σχολεία αρκεί; Οι εκπαιδευτικοί έχουν ευαισθητοποιηθεί και έχουν αποκτήσει την εμπειρία να χειρισθούν πολύπλοκα περιβαλλοντικά θέματα στη διδακτική πράξη; α) Ένα πρόγραμμα με αντικείμενο κάποιο πρόβλημα από το άμεσο περιβάλλον των μαθητών κατά πόσο καταφέρνει να το ανάγει σε περιφερειακό, εθνικό ή διεθνές επίπεδο; Η κάθε τοπική κοινωνία πώς δέχεται την υλοποίηση ενός περιβαλλοντικού προγράμματος στα σχολεία. Συνεργάζεται, ευαισθητοποιείται, αποκτά περιβαλλοντική συνείδηση, αλλάζει νοοτροπίες, υιοθετεί αξίες και θετικές στάσεις απέναντι στην προστασία της οικολογικής ισορροπίας, βιωσιμότητας, ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής; Η τελική αξιολόγηση όλων των προγραμμάτων δείχνει ότι οι στόχοι επιτεύχθηκαν. Τι γίνεται όμως με το πέρασμα του χρόνου; Τι απομένει στους μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς, τοπική και ευρύτερη κοινωνία; Ποια είναι τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα ενός ΣΣΠΕ;

Για την διερεύνηση των μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων του προγράμματος «Κηφισός ποταμός – Ο υγρότοπος της περιοχής μας» που υλοποιήθηκε κατά το σχολ. έτος 2003-2004 από την Π.Ο. του Δημ. Σχολείου Κάτω Τιθορέας Φθιώτιδας, σχεδιάστηκε η παρούσα έρευνα η οποία διεξήχθη σε τοπικό βέβαια επίπεδο με την χρήση Ερωτηματολογίων.

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν στους μαθητές της Π.Ο. σε εκπαιδευτικούς, γονείς και κατοίκους καθώς και εκπρόσωπους – μέλη του Τ. Α. ή φορείς της περιοχής.

Η καταγραφή των απόψεων των ανωτέρω έχει σημασία διότι περιλαμβάνει : Απόψεις μαθητών που συμμετείχαν στο ΣΠΠΕ και είναι οι ευαισθητοποιημένοι αυριανοί πολίτες. Απόψεις εκπαιδευτικών οι οποίοι αναλαμβάνουν την εκπαίδευση, ανάπτυξη και καλλιέργεια υπεύθυνης περιβαλλοντικής συμπεριφοράς των μαθητών. Απόψεις γονέων, κατοίκων, φορέων κλπ. ενεργών δηλαδή πολιτών που έχουν την δυνατότητα αν είναι ευαισθητοποιημένοι να συμμετέχουν στη διερεύνηση και επίλυση περιβαλλοντικών προβλημάτων.

Η μικρή αυτή έρευνα εξ' άλλου μπορεί να δώσει το ερέθισμα για σχεδιασμό άλλων ερευνών μεγαλύτερης εμβέλειας καθώς και να συμβάλει στο σχεδιασμό κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και δραστηριοτήτων στην Π. Εκπαίδευση.

2. ΜΕΘΟΔΟΣ

Η παρούσα έρευνα σχεδιάστηκε και οργανώθηκε για να διερευνήσει τα μακροπρόθεσμα αποτελέσματα του προγράμματος Π.Ε «Κηφισός ποταμός-Ο υγρότοπος της περιοχής μας» που υλοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 2003-2004 από την Π.Ο. του δημοτικού σχολείου Κάτω Τιθορέας, Φθιώτιδας.

Οι στόχοι του προγράμματος (Κολοβού, Κόλλια, 2003, 2004) όπως έδειξε η τελική αξιολόγηση επιτεύχθηκαν. Οι μακροπρόθεσμοι στόχοι όμως για απόκτηση περιβαλλοντικής συνείδησης, ευαισθητοποίηση της τοπικής και ευρύτερης κοινωνίας απέναντι σε περιβαλλοντικά προβλήματα, οι απόψεις των πολιτών για το πρόγραμμα δεν ήταν γνωστά. Έτσι, με αφορμή τα παραπάνω ερωτήματα σχεδιάστηκε η εν λόγω έρευνα (Δημητρόπουλος Ε., 2001).

Έγινε η επιλογή του υποκειμένου της έρευνας που ήταν: α) οι μαθητές της Π.Ο οι οποίοι συμμετείχαν στην υλοποίηση του προγράμματος και οι απόψεις τους παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον β) οι γονείς των μαθητών της Π.Ο καθώς και κάτοικοι της περιοχής εφ' όσον η εμπλοκή τους στο πρόγραμμα ήταν άμεση ή έμμεση γ) οι εκπαιδευτικοί των σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της περιοχής οι απόψεις των οποίων είναι αξιοποιήσιμες δ) μέλη Τ.Α. τοπικοί φορείς οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα αν είναι ευαισθητοποιημένοι να συμμετέχουν σε δράσεις για την υλοποίηση των προτάσεων του προγράμματος και γενικά να πάρουν πρωτοβουλία και να δράσουν ενεργά σε περιβαλλοντικά προβλήματα.

Η Μεθοδολογική Προσέγγιση της έρευνας ήταν ποσοτική και ποιοτική.

Σχεδιάστηκαν και συντάχθηκαν τα ερωτηματολόγια. Ο σχεδιασμός των ερωτηματολογίων έγινε με βάση τους στόχους του προγράμματος (γνωστικούς, επιστημονικούς, περιβαλλοντικούς, συναισθηματικούς, κοινωνικούς, κ.λ.π.) και διερευνούν απόψεις για τα ΣΠΠΕ, την ευαισθητοποίηση των ερωτηθέντων στο συγκεκριμένο αντικείμενο και σε άλλα περιβαλλοντικά θέματα, την αντίδρασή τους σε συγκεκριμένες περιπτώσεις ρύπανσης, κ.λ.π.. περιλαμβάνουν ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου διαμορφωμένες σε δύο επίπεδα. Έτσι προέκυψαν δυο ερωτηματολόγια. Το ερωτηματολόγιο I (μαθητών) και το ερωτηματολόγιο II (ενηλίκων). Το δείγμα κλήθηκε να απαντήσει εθελοντικά, ανώνυμα, αβίαστα και με ειλικρίνεια.

Ο χρόνος που διενεργήθηκε η έρευνα ήταν ο Μάιος του 2005. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο διαθέσιμος χρόνος για την ολοκλήρωση της έρευνας ήταν πάρα πολύ μικρός (ένας μήνας περίπου). Στην έρευνα συμμετείχαν 92 άτομα εκ των οποίων 32 μαθητές (35%), 44 γονείς-κάτοικοι (48%), 11 εκπαιδευτικοί (12%) και 5 τοπικοί παράγοντες (5%).

Έγινε η συγκέντρωση, η επεξεργασία και η ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν. Ακολούθησε η σύγκριση και η εξαγωγή των αποτελεσμάτων. Στη συνέχεια συντάχθηκαν τα συμπεράσματα και καταγράφηκαν με τη χρήση Η/Υ.

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

3.1 Ατομικά στοιχεία

Πίνακας 1. Στοιχεία συμμετεχόντων στην έρευνα.

	F	%	%	
Μαθητές	Αγόρια	10	10,87	-> 11
	Κορίτσια	22	23,91	-> 24
Γονείς μαθητών Π.Ο.- Κάτοικοι	44	47,83	-> 48	
Εκπαιδευτικοί	11	11,96	-> 12	
Μέλη Τ.Α. - Φορείς	5	5,43	-> 5	
Σύνολο	92	100	-> 100	

Πίνακας 2. Συμμετοχή μαθητών Περιβαλλοντικής Ομάδας στην έρευνα

Μαθητές Π.Ο. που υλοποίησαν το ΣΠΠΕ			Μαθητές Π.Ο. που συμμετείχαν στην έρευνα		
	F	%		F	%
Αγόρια	23	51	Αγόρια	10	22
Κορίτσια	22	49	Κορίτσια	22	49
Σύνολο	45	100	Άκυρα	2	4
*(9 από τους μαθητές είναι διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης)			Απέχουν	11	25
			Σύνολο	45	100

Από την έρευνα του πίνακα 2 φαίνεται ότι στην έρευνα συμμετέχουν 32 από τους 45 μαθητές της Π.Ο. ποσοστό 71%. Η αποχή των μαθητών από την έρευνα είναι 25% (στο σύνολο της αγόρια) εφ' όσον τα κορίτσια συμμετέχουν σε ποσοστό 100%. Δύο (2) ερωτηματολόγια κρίθηκαν άκυρα διότι δεν αντιμετωπίστηκαν με ανάλογη σοβαρότητα. Η αποχή δικαιολογείται ως ένα βαθμό διότι οι μαθητές με διαφορετική πολιτισμική προέλευση (20%) καθώς και οι γονείς τους αδυνατούσαν

να κατανοήσουν και να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Επομένως το συνειδητοποιημένο ποσοστό αποχής μειώνεται στο 5%.

Πρέπει να σημειωθεί ότι από τους εκπαιδευτικούς μεγαλύτερη προθυμία για συμμετοχή στην έρευνα έδειξαν οι εκπαιδευτικοί της Β/θμιας εκπαίδευσης που είχαν παρακολουθήσει το πρόγραμμα. Αντίθετα από τους δασκάλους της σχολικής μονάδας που υλοποιήθηκε το πρόγραμμα απάντησαν μόνο 5. Οι υπόλοιποι υπηρετούν σε άλλα σχολεία και 2 αρνήθηκαν να δεχτούν το ερωτηματολόγιο. Δεν μας προξένησε απορία το γεγονός διότι καθώς όλη την διάρκεια της υλοποίησης του προγράμματος κάποιοι εκπαιδευτικοί έβλεπαν ανταγωνιστικά το πρόγραμμα και παρ' όλες τις προσπάθειες της υπεύθυνης Π.Ε. και της παιδαγωγικής ομάδας δεν δέχτηκαν να συνεργαστούν. Αντίθετα στήριξαν το πρόγραμμα και συνεργάστηκαν εκπαιδευτικοί του Γυμνασίου – Λυκείου. Ίσως χρειάζεται μεγαλύτερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση το εκπαιδευτικό προσωπικό της Α/θμιας εκπαίδευσης. Ίσως οι εκπαιδευτικοί να μην έχουν ακόμα αποκτήσει την εμπειρία να χειριστούν τα περιβαλλοντικά θέματα στην διδακτική πράξη και βλέπουν με καχυποψία τα προγράμματα Π.Ε.

3.2 Ανάλυση δεδομένων Ερωτηματολογίου Ι (μαθητών Π.Ο)

Στη συνέχεια παρατίθενται οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου και τα αποτελέσματα ανάλυσης κάθε ερώτησης με πίνακα.

Ερώτηση 1: Κατά το σχολικό έτος 2003-2004 υλοποιήσατε ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με θέμα «Κηφισός ποταμός-ο υγρότοπος της περιοχής μας». Σήμερα, ένα χρόνο αργότερα πιστεύετε ότι η υλοποίηση του προγράμματος σας ωφέλησε; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 3.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Ναι	10	22	32	100
Όχι	0	0	0	0
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 2: Αν ναι, πως; Α) Αποκτήσατε γνώσεις; Β) Γνωρίσατε και αγαπήσατε το περιβάλλον; Γ) Δημιουργήθηκε πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας μεταξύ τους; Δ) Γίνατε πιο υπεύθυνοι; Ε) Κάτι άλλο;

Πίνακας 4.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Απόκτηση γνώσεων	6	14	20	24
Αγάπη για το περιβάλλον	7	18	25	30
Ομαδικότητα- Συνεργασία	4	10	14	17
Υπευθυνότητα	4	13	17	20
Κάτι άλλο	1	6	7	9
Σύνολο	22	61	83	100

Ερώτηση 3: Θα θέλατε να συμμετέχετε σε παρόμοια προγράμματα στο μέλλον; Α) Ναι. Β) Όχι

Πίνακας 5.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Ναι	9	22	31	97
Όχι	1	0	1	3
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 4: Αισθάνεσαι ότι οι σχέσεις σου με τους συμμαθητές σου, μετά από την ενασχόλησή σου με το πρόγραμμα έγιναν: Α) Καλύτερες Β) Χειρότερες Γ) Καμία αλλαγή

Πίνακας 6.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Καλύτερες	6	17	23	72
Χειρότερες	0	0	0	0
Καμία αλλαγή	4	5	9	28
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 5: Αισθάνεσαι ότι η σχέση σου με το δάσκαλό σου και οι σχέσεις των γονέων με το δάσκαλό σου έγιναν: Α) Καλύτερες, Β) Χειρότερες Γ) Καμία αλλαγή

Πίνακας 7.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Καλύτερες	7	16	23	72
Χειρότερες	0	0	0	0
Καμία αλλαγή	3	6	9	28
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 6: Στη τάξη σας υπάρχει συνεργατικότητα; Επικρατεί κλίμα φιλίας, αγάπης, αλληλοβοήθειας; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 8.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Ναι	8	19	27	84
Όχι	2	3	5	16
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 7: Αν ναι, πόσο βοήθησε σ' αυτό η υλοποίηση του προγράμματος; Α) Καθόλου, Β) Λίγο, Γ) Αρκετά, Δ) Πολύ, Ε) Πάρα πολύ

Πίνακας 9.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Καθόλου	0	1	1	4
Λίγο	0	0	0	0
Αρκετά	3	10	13	48
Πολύ	3	3	6	22
Πάρα πολύ	2	5	7	26
Σύνολο	8	19	27	100

Ερώτηση 8: Πόσο συχνά χρησιμοποιείς στο γραπτό ή προφορικό σου λόγο το λεξιλόγιο των οικολογικών εννοιών; Α) Καθόλου, Β) Λίγο, Γ) Αρκετά, Δ) Πολύ, Ε) Πάρα πολύ

Πίνακας 10.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Καθόλου	0	0	0	0
Λίγο	3	2	5	16
Αρκετά	3	11	14	44
Πολύ	2	7	9	28
Πάρα πολύ	2	2	4	12
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 9: Χρησιμοποιείται την τεχνολογία (H/Y, Internet κ.λ.π.) για την διερεύνηση περιβαλλοντικών προβλημάτων; Α) Ναι, Β) Όχι

Πίνακας 11.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Ναι	6	11	17	53
Όχι	4	11	15	47
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 10: Συμμετείχεθ εθελοντικά σε άλλα προγράμματα ή ομαδικές εργασίες κατά το τρέχον σχολικό έτος; Α) Ναι, Β) Όχι

Πίνακας 12.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Ναι	5	14	19	59
Όχι	5	8	13	41
Σύνολο	10	22	32	100

Στην ερώτηση αν κατά το τρέχον σχολικό έτος συμμετείχαν εθελοντικά σε άλλα προγράμματα οι μισοί το 59% των μαθητών συμμετείχε (κατά πάσα πιθανότητα είναι οι μαθητές που φοιτούν στην Α΄ Γυμνασίου) ενώ οι υπόλοιποι 41% όχι, παρ' όλο που όπως δήλωσαν στην τρίτη ερώτηση θα επιθυμούσαν. (Οι μαθητές του Δημοτικού ίσως είναι αυτοί εφ' όσον στο Δημοτικό σχολείο Τιθορέας δεν υλοποιείται κανένα πρόγραμμα κατά το σχολικό έτος 2004-2005)

Ερώτηση 11: Μία από τις δράσεις – παρεμβάσεις στα πλαίσια του προγράμματος ήταν και η δεντροφύτευση στο παραποτάμιο τοπίο του Κηφισού. Πόσες φορές από τότε επισκέφτηκες το χώρο; Α) Καμία, Β) Μια έως δύο Γ) Περισσότερες από δύο

Πίνακας 13.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Καμία	2	1	3	10
Μια έως δύο	3	7	10	32
Περισσότερες από δύο	4	14	18	58
Σύνολο	9	22	31	100

Ερώτηση 12: Πιστεύεις ότι η συμμετοχή σου στο πρόγραμμα σε βοήθησε να αλλάξεις περιβαλλοντικές συνήθειες και να αποκτήσεις οικολογική συνείδηση; Α) Καθόλου, Β) Λίγο, Γ) Αρκετά, Δ) Πολύ, Ε) Πάρα πολύ

Πίνακας 14.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Καθόλου	0	0	0	0
Λίγο	1	2	3	9
Αρκετά	3	3	6	19
Πολύ	2	7	9	28
Πάρα πολύ	4	10	14	44
Σύνολο	10	22	32	100

Ο πίνακας 14 μας βεβαιώνει για την επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων του προγράμματος.

Ερώτηση 13: Πιστεύεις ότι η τοπική κοινωνία, τοπική Αυτοδιοίκηση και οι αρμόδιοι φορείς ευαισθητοποιήθηκαν και δραστηριοποιήθηκαν για την προστασία του υγρότοπου; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 15.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Ναι	7	21	28	88
Όχι	3	1	4	12
Σύνολο	10	22	32	100

Ερώτηση 14: Αν ναι, με ποιες δραστηριότητες; Α) Σέβονται το περιβάλλον Β) Καθάρισαν το ποτάμι, Γ) Σταμάτησαν να πετάνε σκουπίδια στο ποτάμι, Δ) Δεν κάνουν αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, Ε) Η τοπική Αυτοδιοίκηση δεσμεύτηκε ότι θα υλοποιήσει τις προτάσεις της Περιβαλλοντικής Ομάδας, Στ) Κάτι άλλο

Πίνακας 16.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Σεβασμός	6	6	12	19
Καθάρισαν το ποτάμι	3	9	12	19
Δεν πετάνε σκουπίδια	4	6	10	16
Δεν κάνουν αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων	2	5	7	11
Υλοποίηση προτάσεων Π. Ο.	4	13	17	28
Κάτι άλλο	0	4	4	7
Σύνολο	19	43	62	100

Ερώτηση 15: Αν έβλεπες κάποιον να ρίχνει οικιακά ή γεωργικά απόβλητα στον υγρότοπο πως θα αντιδρούσες; Α) Θα αδιαφορούσες; Β) Θα του έκανες παρατήρηση με πολύ ευγένεια και σεβασμό; Γ) Θα προσπαθούσες να τον πείσεις χρησιμοποιώντας τα συμπεράσματα ότι «Ο Ρυπαίνων πληρώνει»; Δ) Θα κατήγγειλες το περιστατικό στο Δημοτικό Συμβούλιο; Ε) Κάτι άλλο;

Πίνακας 17.

	Μαθητές	Μαθήτριες	Σύνολο	%
Αδιαφορία	0	0	0	0
Ευγενική παρατήρηση	7	20	27	50
Προσπάθεια να τον πείσεις	4	4	8	15
Καταγγελία στο Δημοτικό Συμβούλιο	4	9	13	24
Κάτι άλλο	0	6	6	11
Σύνολο	15	39	54	100

Κανένας δεν θα αδιαφορούσε (0%) αν έβλεπε κάποιον να ρίχνει σκουπίδια στον υγρότοπο.

Ερώτηση 16: Αν έβλεπες έναν γεωργό να ρυπαίνει τον υγρότοπο με γεωργικά απόβλητα (υπολείμματα φυτοφαρμάκων κ.λ.π.) πως θα αντιδρούσες;

Στην ερώτηση ανοιχτού τύπου που αναφέρεται στην αντίδραση στο θέαμα ενός γεωργού να ρίχνει γεωργικά απόβλητα στο ποτάμι οι απαντήσεις είναι όλες τέτοιες που δείχνουν ότι έχει κατανοηθεί η έννοια της ρύπανσης και οι συνέπειές της. Όλοι θα επενέβαιναν, θα έκαναν παρατήρηση, θα προσπαθούσαν να τον πείσουν ότι η πράξη του έχει σαν συνέπεια την ρύπανση και την καταστροφή της ζωής στον υγρότοπο. Εάν δεν συμμορφωνόταν θα ζητούσαν την επέμβαση των αρμοδίων (θα ανέφεραν το γεγονός στο Δημοτικό Συμβούλιο να του επιβάλλει πρόστιμο) και με κάθε τρόπο θα τον ανάγκαζαν να ρίχνει τα απόβλητα σε ειδικό κάδο απορριμμάτων. Τα συναισθήματά τους θα ήταν θυμός, λύπη, αγανάκτηση, ωστόσο όμως θα έκαναν παρατήρηση και διάλογο με ευγένεια και καλό τρόπο.

3.3 Ανάλυση δεδομένων ερωτηματολογίου II (Ενηλίκων)

Ερώτηση 1: Κατά το σχολικό έτος 2003-2004 υλοποιήθηκε ένα πρόγραμμα Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης με θέμα «Κηφισός ποταμός - ο υγρότοπος της περιοχής μας». Σήμερα, ένα χρόνο αργότερα πιστεύετε ότι η υλοποίηση του προγράμματος ωφέλησε τους μαθητές της Π.Ο.; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 18.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Ναι	44	11	5	60	100
Όχι	0	0	0	0	0
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 2: Αν ναι, πώς; Α) Απόκτησαν γνώσεις; Β) Γνώρισαν και αγάπησαν το περιβάλλον; Γ) Δημιουργήθηκε πνεύμα ομαδικότητας και συνεργασίας μεταξύ τους; Δ) Έγιναν πιο υπεύθυνοι; Ε) Κάτι άλλο;

Πίνακας 19.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Σύνολο	%
Απόκτησαν γνώσεις	30	9	3	42	25
Γνώρισαν- Αγάπησαν Περιβάλλον	34	11	4	49	30
Ομαδικότητα -Συνεργασία	23	10	4	37	22
Υπευθυνότητα	20	8	3	31	19
Άλλο				7	4
Σύνολο				166	100

Οι ελεύθερες απαντήσεις αναφέρονται στην απόκτηση εμπειριών ανάπτυξη-καλλιέργεια δημιουργικότητας, κριτικής σκέψης, σε ποικίλες επισκέψεις που έκαναν οι μαθητές κ.α.

Ερώτηση 3: Θα θέλατε να υλοποιηθούν παρόμοια προγράμματα στο σχολείο στο μέλλον; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 20.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Ναι	44	11	5	60	100
Όχι	0	0	0	0	0
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 4: Αισθάνεστε ότι η υλοποίηση του προγράμματος επηρέασε και εσάς προσωπικά; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 21.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Ναι	39	11	5	55	92
Όχι	5	0	0	5	8
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 5: Αν ναι, πως; Α) Ευαισθητοποιηθήκατε στο συγκεκριμένο θέμα; Β) Αλλάξατε νοοτροπία και συνήθειες γενικά, απέναντι σε περιβαλλοντικά προβλήματα; Γ) Αναπτύξατε συνεργατικές σχέσεις με την Π.Ο. και τις υπεύθυνες δασκάλες; Δ) Κάτι άλλο;

Πίνακας 22.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Ευαισθητοποίηση	20	8	4	32	37
Αλλαγή Νοοτροπίας	20	7	2	29	32
Συνεργατικές Σχέσεις	14	3	2	19	22
Άλλο				8	9
Σύνολο				88	100

Οι ελεύθερες απαντήσεις συγκλίνουν στην αλλαγή απόψεων και συνηθειών σε περιβαλλοντικά προβλήματα. Μία διαφορετική απάντηση που αξίζει να σημειωθεί είναι «...Έγινε επιτέλους πράξη, οι δάσκαλοι να είναι παιδαγωγοί και όχι απλοί υπάλληλοι του Υπουργείου Παιδείας...»

Ερώτηση 6 Πιστεύεται ότι ένα τέτοιο πρόγραμμα μπορεί να βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας σε περιβαλλοντικά προβλήματα; Α) Καθόλου, Β) Λίγο, Γ) Αρκετά, Δ) Πολύ, Ε) Πάρα πολύ, Στ) Δεν ξέρω.

Πίνακας 23

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Καθόλου	0	0	0	0	0
Λίγο	3	1	0	4	7
Αρκετά	16	3	2	21	35
Πολύ	10	3	1	14	23
Πάρα πολύ	14	4	2	20	33
Δεν απαντώ	1	0		1	2
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 7: Μια από τις δράσεις - παρεμβάσεις στα πλαίσια του προγράμματος ήταν η δεντροφύτευση στο παραποτάμιο τοπίο του Κηφισού. Επισκεφτήκατε ποτέ αυτό το χώρο; Α) Ναι, Β) Όχι, Γ) Δεν ξέρω

Πίνακας 24.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Ναι	29	6	5	40	67
Όχι	14	5	0	19	32
Δεν ξέρω	1	0	0	1	1,60
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 8: Αν όχι, μπορείτε να αναφέρατε κάποιους από λόγους;
Οι λόγοι που αναφέρθηκαν είναι η έλλειψη χρόνου ο φόρτος εργασίας, διαμονή σε άλλη περιοχή.

Ερώτηση 9: Είστε ικανοποιημένος από την εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο υγρότοπος; Α) Ναι Β) Όχι Γ) Δεν ξέρω

Πίνακας 25.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Σύνολο	%
Ναι	17	3	4	24	40
Όχι	25	7	1	33	55
Δεν ξέρω	2	1	0	3	5
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 10: Αν όχι, τι θα μπορούσε να γίνει; Έχετε κάποια πρόταση;
Οι προτάσεις που κάνουν για βελτίωση της εικόνας είναι οι εξής: Α) Καθαρισμός της όχθης του ποταμού. Β) Συνεχής ενασχόληση και φροντίδα του υγρότοπου από τις τοπικές αρχές. Γ) Τοποθέτηση πινακίδων για αποτροπή ρίψης σκουπιδιών. Δ) Δενδροφύτευση. Ε) Δραστηριότητες Τ.Α., φορείς, συλλόγους για ευαισθητοποίηση των κατοίκων, αποκατάσταση, αναβάθμιση και προστασία του υγρότοπου Στ) Τοποθέτηση φύλακα και επιβολή προστίμου σε όποιον ρυπαίνει. Ζ) Υλοποίηση των προτάσεων του προγράμματος. Η) Κατασκευή παραποτάμιου πάρκου. Θ) Αυτόματο πότισμα και άμεση ενασχόληση. Ι) Υπάρχει και ένας αριθμός προτάσεων, 5% περίπου, που προτείνει την απομάκρυνση των τσιγγάνων από το παραποτάμιο τοπίο.

Ερώτηση 11: Έγιναν κάποιες ενέργειες από την τοπική κοινωνία, την Τοπική Αυτοδιοίκηση, τους αρμόδιους φορείς, για την βελτίωση και προστασία του υγρότοπου; Α) Ναι Β) Όχι

Πίνακας 26.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπ/κοί	Φορείς	Σύνολο	%
Ναι	26	6	5	37	62
Όχι	17	3	0	20	33
Δεν ξέρω	1	2	0	3	5
<u>Σύνολο</u>	<u>44</u>	<u>11</u>	<u>5</u>	<u>60</u>	<u>100</u>

Ερώτηση 12: Αν ναι, ποιες; Α) Εντοπίστηκαν οι εστίες ρύπανσης; Β) Καθαρίστηκε το ποτάμι; Γ) Ευαισθητοποιήθηκαν αν όχι όλοι, κάποιοι γεωργοί και δεν κάνουν αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων; Δ) Γίνονται συζητήσεις για βιολογικές καλλιέργειες. Ε) Κάτι άλλο.

Πίνακας 27.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπ/κοί	Φορείς	Σύνολο	%
Εντοπισμός εστιών ρύπανσης	14	5	3	22	30
Καθαρισμός κοίτης ποταμού	14	2	2	18	25
Ευαισθητοποίηση κατά λιπασμάτων-φυτοφαρμάκων	14	2	1	17	23
Βιολογικές καλλιέργειες	9	4	2	15	21
Άλλο	1	0	0	1	1
Σύνολο	52	13	8	73	100

Ερώτηση 13: Θα συμμετείχατε εθελοντικά σε δραστηριότητες του δήμου ή άλλου φορέα για την προστασία του περιβάλλοντος; Α) Ναι Β) Όχι Γ) Δεν ξέρω

Πίνακας 28.

	Γονέας- κάτοικος	Εκπαιδευτικοί	Φορείς	Συνολικά	%
Ναι	40	10	4	54	90
Όχι	4	0	0	4	7
Δεν ξέρω	0	1	1	2	3
Σύνολο	44	11	5	60	100

Ερώτηση 14: Αν βλέπατε κάποιον να ρίχνει οικιακά ή γεωργικά απόβλητα στον υγρότοπο πως θα αντιδρούσατε;

Τα δεδομένα των δύο τελευταίων ερωτήσεων είναι ενδεικτικά της οικολογικής συνείδησης των κατοίκων της περιοχής.

Οι συχνότερες απαντήσεις στην ερώτηση 14 ήταν: Α) Συμβουλές και διάλογος για κατανόηση των συνεπειών της ενέργειας του. Β) Καταγγελία του γεγονότος με απαίτηση για ποινική δίωξη ή επιβολή προστίμου. Γ) Αγανάκτηση και Θυμός για την εγκληματική ενέργεια.

4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Τα προγράμματα Π.Ε. τυγχάνουν γενικής αποδοχής από ολόκληρη την τοπική κοινωνία (Μαθητές γονείς, κατοίκους, φορείς, εκπαιδευτικούς) και επομένως πρέπει να δοθούν κίνητρα για υλοποίηση περισσότερων προγραμμάτων Π.Ε. στα σχολεία.
- Ένα χρόνο μετά την υλοποίηση του προγράμματος το 100% των μαθητών, γονέων, κατοίκων, εκπαιδευτικών, πιστεύουν ότι τόσο οι μαθητές όσο και ολόκληρη η τοπική κοινωνία ωφελήθηκε από την υλοποίηση του.
- Απόκτησαν γνώσεις, γνώρισαν και αγάπησαν το περιβάλλον, αναπτύχθηκαν σχέσεις συνεργατικότητας και ομαδικότητας, φιλίας, αγάπης, αλληλοβοήθειας τόσο μεταξύ των μαθητών όσο και μεταξύ μαθητών – γονέων, μαθητών – δασκάλων και γονέων – δασκάλων.
- Ο βασικότερος στόχος του προγράμματος, η ευαισθητοποίηση της τοπικής και ευρύτερης κοινωνίας, τόσο στο συγκεκριμένο αντικείμενο όσο και γενικά απέναντι στο περιβάλλον επιτεύχθηκε, εφ' όσον το 88% των μαθητών δηλώνει ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας και το 92% των ενηλίκων δηλώνει ότι επηρεάστηκε προσωπικά από το πρόγραμμα, αφού ότι επηρεάστηκε προσωπικά από το πρόγραμμα, αφού ευαισθητοποιήθηκε στο συγκεκριμένο θέμα, άλλαξε απόψεις και συνήθειες απέναντι σε περιβαλλοντικά προβλήματα. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την αντίδραση τους στο θέμα κάποιου να ρυπαίνει τον υγρότοπο. Η επέμβαση και η προσπάθεια για αποτροπή με οποιοδήποτε τρόπο δηλώθηκε κατηγορηματικά σε ποσοστό 100%.
- Η τοπική κοινωνία, η τοπική Αυτοδιοίκηση και οι αρμόδιοι φορείς στο διάστημα που μεσολάβησε από το πέρας του προγράμματος, έως την διεξαγωγή της έρευνας (ένας χρόνος περίπου), έκαναν κάποιες ενέργειες όπου αφορά την βελτίωση και προστασία του υγρότοπου. Εντοπίστηκαν οι εστίες ρύπανσης, καθαρίστηκε το ποτάμι, δεν γίνεται αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, γίνονται συζητήσεις για βιολογικές καλλιέργειες. Η ενέργεια του Δήμου Τιθορέας να εκδώσει 2.000 βιβλία των 150 περίπου σελίδων με θέμα την εργασία του ΣΣΠΕ και να διανεμηθούν σε σχολεία, βιβλιοθήκες, μαθητές, κατοίκους, καθώς και η έναρξη των επιχωματώσεων για την κατασκευή του παραποτάμιου πάρκου είναι μία ακόμη ένδειξη για την ευαισθητοποίηση της Τ.Α. και την εφαρμογή των προτάσεων της Π.Ο.
- Ωστόσο το 55% των ενηλίκων δηλώνει ότι δεν είναι ακόμη ικανοποιημένο από την σημερινή εικόνα του υγρότοπου και κάνει προτάσεις για διαρκή ενασχόληση και συνεχή φροντίδα για πλήρη αποκατάσταση όπως δεντροφυτεύσεις, αυτόματο πότισμα, τοποθέτηση πινακίδων ακόμη και τοποθέτηση φύλακα και υποβολή προστίμων και ποινών σε όσους ρυπαίνουν το περιβάλλον.

Οι προτάσεις αυτές σε συνδυασμό με την δήλωση της εθελοντικής συμμετοχής σε δραστηριότητες που θα διοργάνωνε ο Δήμος ή κάποιος άλλος φορέας, σε σχέση με το περιβάλλον (90%), ίσως πρέπει να ληφθούν υπόψη και να αξιοποιηθούν ανάλογα.

Η έρευνα αυτή μπορεί να αποτελέσει ένα ερέθισμα και ένα βασικό άξονα για έρευνες μεγαλύτερης εμβέλειας σε ανάλογα θέματα. Οι προτάσεις μπορούν να αξιοποιηθούν από την Π. Εκπαίδευση και γενικότερα από την όλη εκπαίδευση καθώς και από τη πολιτεία που έχει την ευθύνη για την περιβαλλοντική αγωγή των πολιτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Γεωργόπουλος Α., Τσαλίκη Ε., (2003), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg.
2. Δημητρόπουλος Ε., (2001), *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας. Ένα συστημικό δυναμικό μοντέλο*. Αθήνα: Έλλην
3. Κολοβού Σ., Κόλλια Α.,(2003), Σ.Υ.Π.
4. Κολοβού Σ., Κόλλια Α., (2004), (Εργασία υπό έκδοση), *Κηφισσός Ποταμός – Ο υγρότοπος της περιοχής μας, Περιβαλλοντική Ομάδα Δημοτικού Σχολείου Κάτω Τιθορέας,*
5. Παπαδημητρίου Β., (1998), *Περιβαλλοντική εκπαίδευση στο σχολείο. Μια διαχρονική θεώρηση*. Εκδόσεις Τυποθήτω Γ. Δαρδάνος
6. Παπαδημητρίου Β., (1998), *Οικολογία – Περιβάλλον – Εκπαίδευση*. Βόλος
7. *Περιβαλλοντική εκπαίδευση και αγωγή. Το θεωρητικό πλαίσιο των επιλογών*. Εκδόσεις Τυποθήτω